

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
39 (1995-1996)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-17-6

BRNO 1999

PŘEHLED VÝZKUMŮ 39 (1995-1996)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: ps@iabrno.cz http://www.iabrno.cz/3ca.htm
Odpovědný redaktor:	PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla
Na titulním listě:	Římská bronzová kolínkovitá spona z Mušova
Kresba:	Lubomíra Trávničková
Tisk:	Bekros
Náklad:	350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou.

Published by:

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

All rights reserved.

© 1999 by the Authors and IA AS CR Brno.

aus Latènezeit, aus dem 2. und 3. Jahrhundert n. Chr. (auch Keramikbruchstücke aus römischen Provinzen), weiter aus jüngerer Burgwallzeit, den 13. - 14. und 15. - 19. Jahrhunderten gewonnen. Aus dem zweiten Ort stammen Funde aus Römischer Kaiserzeit (wieder das 2. und 3. Jahrhundert n. Chr.).

HRANICE (okr. Přerov)

Jiráskova, Zámecká ulice a Pernštejnské náměstí. Středověk (15.-16. století). Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum byl proveden při rekonstrukci kanalizační a vodovodní sítě v historickém jádru města. Zjištěny pozůstatky barokního dřevěného potrubí (Jiráskova ulice), objekt zahloubené hospodářské komory z 15.století (Pernštejnské náměstí) a především zbytky městské fortifikace z doby Pernštejnů na počátku 16. století (ulice Zámecká). Lokalizován byl jednak průběh opevnění, městský příkop a dále zbytky dvou městských bran a barbakanu. Souběžně byl proveden menší zjišťovací výzkum se zaměřením lokality na hradě Svrčově nedaleko Hranické propasti. Hrad patřil k typům tzv. plášťových hradů, zbudován byl kolem pol. 14. stol., zanikl v druhé polovině 15. století.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Hranice (Bez. Přerov). Jiráskova, Zámecká Str., Pernštejnské Platz. Mittelalter (15.-16. Jh.). Stadt. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

Středověké jádro města - ulice Josefa Vávry, bývalé domy č. 26, 28, 30 a 32 (nyní č. 30), parcely č. 378 - 381. Starší doba železná (horákovská kultura), středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Svoji druhou fází zde pokračoval záchranný výzkum na stavbě nové budovy obvodního oddělení Policie ČR, nahrazující několik domů drobné zástavby bývalé židovské čtvrti při Židovské bráně, v severní okrajové části městského jádra. Uvedený prostor patří k nejvýše položenému dílu hradbami vymezeného městského okrsku, samotná stavební plocha o rozloze asi 700 m² je situována na úpatí mírného, k jihu orientovaného svahu či terasy nad údolní nivou, 213 - 216 m n. m., půdní podloží zde tvoří svahové hlíny a nivní půdy (na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Moravský Krumlov 6-4 z roku 1990 jde o plochu vymezenou body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 298:187; 305,5:185,5; 306:189 a 299,5:191,5 mm). Vlastní nově stavěná budova zaujala převážnou část parcel č. 379 - 381, tedy místa domů č. 28, 30 a 32, podstatné terénní úpravy se dotkly i sousední parcely č. 378, místa již rovněž zbořeného domu č. 26. Domy v čele parcel tvořily severní frontu ulice Josefa Vávry, přičemž dům č. 32 se na západě těsně přibližoval k prostoru dřívější Židovské brány. Nevelké dvory domů pak byly od severozápadu a severu uzavřeny dodnes dochovanou městskou hradbou, dům č. 26 přiléhal k objektu původní židovské synagogy. Dřívější záchranné akce při pokládání inženýrských sítí a vodovodu prokázaly v uličním prostoru v roce 1991 původní souvrství s nálezy od 1. poloviny 13. století, složité stratigrafické poměry na samotných parcelách č. 378 - 381 s počátky osídlení opět již v 1. polovině 13. věku signalizovaly i statické sondy, hloubené zde v první přípravné fázi stavby na podzim roku 1994 (Doležel 1993, 79-80; 1995, 203-204, obr. 3; 1997, 198).

Vlastní záchranné práce, realizované ve dnech 13. a 19. ledna a 28. února 1995, byly zaměřeny především na dokumentaci vyhloubených základových rýh vlastní novostavby, průměrně 0,7 až 0,8 m širokých a 2,0 - 2,2 m hlubokých. Sledovány byly i profily, při terénních úpravách odkryté ve svažité severovýchodní části plochy, a až 2,4 m hluboké sanační sondy u vnitřního líce základových zdí městské hradby na severozápadním a severním okraji.

Nejstarší stopy osídlení sídelně příhodné polohy porušila základová rýha na západním okraji plochy. U rozhraní parcel č. 381 a 382 zde prořala asi 7,2 m SSV od původního průčelí domů až 83 cm do podložních hnědých svahových hlín zahloubenou jámu 1,8 m dlouhou, kolmých až mírně podhloubených stěn, s rovným, v severní části stupňovitě o 10 cm zvýšeným dnem. Objekt obsahoval vedle zlomku slabě vypáleného hlíněného závaží keramický materiál snad staršího či středního stupně horákovské kultury, běžných užitkových typů (celkem 14 zlomků, z toho 3 okrajové a jediný s dekorem, typově šlo o misku se zataženým okrajem, mísu s vnitřní vlešťovanou výzdobou a hrubší hrcovité nádoby). Další, již soustavné osazení od 1. poloviny 13. století do nejnovější doby zaznamenal výzkum na celé ploše zkoumaného areálu. Původní, až 2 m mocné stratigrafické situace na jednotlivých parcelách však byly většinou těžce poškozeny jak novověkými a recentními zásahy a stavební činnostmi, tak i demoličními pracemi. Nálezy 13. a 14. století byly zaznamenány například v severní části parcely č. 378 (mj. okraj tuhové zásobnice, zde i části dřevěných konstrukcí), jediné komplexnější poznatky k vývoji středověké a raně novověké zástavby této části města však přinesly relativně nejlépe zachované situace v západním dílu, na parcele č. 381. Zde se v profilu základové rýhy podařilo zachytit především asi 1,0 m před čelo dnešní parcely předstupující suterén staršího domu zřejmě dřevohlinité nadzemní konstrukce, při nezjištěné šířce 6,25 m dlouhý. Jeho kolmé, asi 2,1 m pod úroveň dnešního povrchu zahloubené stěny zajišťovala na obou stranách 40 - 50 cm široká kamenná plenta, konstruovaná ze středně velkých, lámaných i sbíraných kusů místních arkózových pískovců, skládaných na pouze hlinité pojivo. Podlahu suterénu tvořily na plocho sestavované kamenné plotny. Z homogenního zásypu, do hloubky 1,1 m sytě černého, poté šedého s hrudkami vypálené hlíněné mazanice, se podařilo získat jen minimum nálezů. Vedle čtyř kusů mazanice šlo o čtyři zlomky keramických výdutí, z toho jediný s dekorem, což dovolilo jen zcela rámcové datování zániku celého objektu do intervalu od počátku 14. až do poloviny 15. století. V dalším vývoji tuto stavbu nahradily ve dvou fázích jiné zahloubené prostory, posunuté však více do nitra parcely č. 381. Starším z nich byl valeně klenutý suterén se stěnami 0,5 - 0,7 m silnými, vyzděný z kamene na maltu, nálezy ze zásypových vrstev nad klenbou snad datovatelný do 16. - 17. věku (okraj režného hrcce, zlomek čelní stěny komorového kachle s jezdeckým výjevem). Později jej nahradil téměř na stejném místě vybudovaný, na vzdálenost 2,2 m k uliční čáře posunutý sklep podélný (5,1 x 3,1 m), opět s valenou klenbou a 0,5 m silnými stěnami, stavěný tentokrát z cihel.

Již zmíněné sanační sondy při vnitřní straně městské hradby na severním okraji zkoumaného areálu dovolily konečně i některé poznatky ke způsobu založení městského opevnění. V základové části, oproti nadzemní úrovni o 20-35 cm rozšířené, bylo těleso hradební zdi budováno z menších kusů lámaných i sbíraných pískovcových arkóz, pojených či zalévaných jakostní maltou, vyskytly se zde však i zlomky či celé kusy velmi kvalitních, 7 cm vysokých cihel s výraznou příměsí slídy ve hmotě. Hradba byla založena 0,9 - 1,0 m hluboko do sytě hnědé, až 1,8 m mocné hlinité vrstvy promísené uhlíky a zrníčky vypálené mazanice, snad staršího kulturního horizontu, vytvořeného na hlinitopísčitém podloží rezavě hnědých svahovin o zjištěné síle 0,7 m, překrývajících nižší úrovně sytě hnědých (mocnost 0,65 m) a poté sivě šedých nivních pūd. Z uvedených kontextů se ovšem nepodařilo získat žádné

archeologické nálezy, které by určovaly dobu výstavby této městské fortifikace, v konečné podobě sice vykazující znaky konce 15. nebo počátku 16. století, avšak s možnými staršími fázemi vývoje.

V celku tak výzkum přes všechna omezení přinesl cenné poznatky k podobě zástavby okrsku, který se po svém brzkém osazení již v 1. polovině 13. století ocitl postupně v okrajové poloze při hradbách. Především zde prokázal pro období snad konce 13. nebo průběhu 14. věku existenci domů asi dřevohlinité nadzemní konstrukce se zahloubenými suterény, přes odlišné konstrukční detaily (kamenná plenta stěny suterénu) korespondujících s analogiemi v jiných jihomoravských městech (srov. např. Procházka 1996), doložen byl i další vývoj tentokrát již zděné výstavby od 16. století dále.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1993: Záchrané výzkumy ve středověkém jádře a předměstích města Ivančic (okr. Brno-venkov), *Přehled výzkumů 1991*, 79-81.

Doležel, J., 1985: Ke vzniku a vývoji několika měst střední a severozápadní Moravy (Blansko, Ivančice, Tišnov, Velká Bíteš, Vyškov), *Archaeologia historica* 20, 201-217.

Doležel, J., 1997: Ivančice (okr. Brno-venkov), *Přehled výzkumů 1993 - 1994*, 197-200.

Procházka, R., 1996: Zur Frage der ältesten Bebauung in den südmährischen Städten. In: Brachmann, H. J. - Klápště, J. (Edt.), *Hausbau und Raumstruktur früher Städte in Ostmitteleuropa*, *Památky archeologické - Supplementum* 6, 120-141. Praha.

Resumé:

Ivančice (Bez. Brno-venkov). Mittelalterlicher Stadtkern - I. Vávra - Straße, ehemalige Häuser Nr. 26, 28, 30 und 32 (jetzt Nr. 30), Parzellen Nr. 378 - 381. Ältere Eisenzeit (Horákov - Kultur), Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Im Zusammenhang mit neuem Ausbau wurde im Januar und Februar 1995 eine Rettungsgrabung auf der Fläche cca 700 m² im nordlichen Randteil des Stadtkernes realisiert. Die mittelalterliche Lage war hier schwer von neuzeitlichem Ausbau und rezenten Eingriffen geschädigt, trotzdem gelang es an Stelle von 4 Häusern der kleinen Verbauung des Judenviertels bei dem ehemaligen Judentor schon prähistorische Besiedlung dieser vorteilhaften Lage zu fangen (zum Süden orientierter Abhang oben der Talflur, 213 m ü. M.). Das auf der Parzelle Nr. 381 abgedeckte vertiefte Objekt gehörte zur Horákov-Kultur der älteren Eisenzeit. Die weitere, schon systematische Besiedlung seit der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts hing dann mit Entstand und Entwicklung der eigenen mittelalterlichen Stadt zusammen. Aus der mittelalterlichen Verbauung wurde auf der Frontseite der Parzelle Nr. 381 ein über 2 m tiefes und 6,2 m langes Souterrain des Hauses mit offensichtlich holzlehmiger Hochkonstruktion gefangen. Die Wände des Souterrains sicherte 40-50 cm breite Steinblende mit dem Lehmbindemittel, der Fußboden war mit flachen Steinen gepflastert. Nach den wenigen Funden aus Schütten ging dieses Objekt im 14. oder in der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts unter. Später ersetzten es nach und nach 2 Keller mit Tonnengewölbe. Der ältere, vielleicht aus 16. oder 17. Jahrhundert, wurde aus Bruchstein gebaut, der jüngere (5 x 3 m) aus Ziegeln. Bestimmte Sicherungen gelang es auch über die Bauart der Stadtmauer, die das bis heute untersuchte Areal von Norden schließt, zu gewinnen. Das Mauerwerk war im Fundament um 20 - 35 cm verbreitet und um 0,9 - 1,0 m in eine ältere kulturelle Schichte - bis 1,8 m stark - vertieft. Sichere Belege für Datieren dieser Fortifikation wurden nicht gewonnen. In ihrem heutigen Zustand stammt ungefähr aus Jahrhundertwende 15. und 16., aber ältere Entwicklungsphasen sind möglich.